

Onderzoek opbouwwerk 1999

door Mart Dozy, Rijks Universiteit Leiden

In dit artikel worden enkele voorlopige resultaten gepresenteerd van het landelijk onderzoek onder opbouwwerkers, dat het afgelopen jaar vanuit de Universiteit Leiden mede in opdracht van het LCO werd verricht. Met dit onderzoek wordt beoogd een 'blanco periode' in het opbouwwerkonderzoek in te kleuren. Gedoeld wordt op de periode na het beëindigen van de trendstudies die van 1983 tot 1993 door het Nederlands Instituut voor onderzoek naar Maatschappelijke Opbouw (NIMO) werden verricht. Aan de orde komen onder andere kenmerken van de beroepsgroep, doelgroepen, taken en samenwerkingspartners anno 1999. 1)

In 1982 hield het NIMO op verzoek van Mededelingen Opbouwwerk een bliksemonderzoek naar ontwikkelingen binnen het opbouwwerk. Dit onderzoek werd het eerste van een serie zogeheten trendonderzoeken, die jaarlijks door het NIMO werden gedaan tot 1993.²⁾

In vogelvlucht: jaren tachtig

De Trendrapporten geven een aardig beeld van ontwikkelingen binnen het opbouwwerk in een economisch ongunstige periode. De stijgende werkloosheid - waaronder die onder jongeren - vormt een groot maatschappelijk en politiek probleem, evenals het toenemend aantal mensen dat in de WAO terechtkomt. Al in het eerste trendrapport wordt gesignaleerd dat werkloosheid en WAO-problematiek ook steeds meer aandacht van het opbouwwerk vragen, evenals "belangenbehartiging van specifieke groepen" die als kansarm worden beschouwd, waarbij "als meest uitgesproken verschuiving de keuze voor etnische minderheden op(valt)" (Trends '83, 1982: 12). In de daaropvolgende jaren blijven etnische minderheden een belangrijke doelgroep voor het opbouwwerk. Werkloosheidsbestrijding en werkgelegenheidsbevordering worden belangrijke thema's; het ondersteunen van WAO-platforms wordt taak. 'Werk' en 'minderheden' worden in de jaren tachtig aldus

belangrijke thema's binnen het opbouwwerk.

Het belangrijkste thema is en blijft evenwel 'wonen' en alles wat daarmee samenhangt, zoals woningverbetering, huurlasten, verkeersveiligheid, groenvoorzieningen, speelgelegenheid en buurtbeheer.

'Wonen' wordt echter in een aantal buurten en wijken in Nederland steeds problematischer, met name in stedelijke gebieden. In zogeheten probleemwijken neemt de veiligheid af, het schoolverzuim en voortijdige schoolverlating nemen toe, evenals de overlast ten gevolge van onder andere drugsgebruik en -handel. In dergelijke wijken, waar zich tevens vaak een concentratie van allochtone bewoners voordoet, is het inkomens-, beroeps- en opleidingsniveau laag en de uitkeringsafhankelijkheid veelal groot. De termen achterstandswijk en achterstandsbestrijding duiken weer op - ook buiten het opbouwwerk.

In 1989, als Nederland langzaam uit het economisch dal begint te kruipen, wordt 'sociale vernieuwing' in het regeerakkoord opgenomen. Achterstandsbestrijding wordt aldus speerpunt van het regeringsbeleid. De sociale vernieuwing biedt nieuwe kansen voor het opbouwwerk, dat vooral en steeds vaker werkend in achterstandswijken, 'de bevolking' allang niet meer als doelgroep ziet.

Een jaar na de start van de sociale vernieuwing verschijnt voor de derde keer sinds het begin van de trendonderzoeken een kaart van het opbouwwerk (Van Hooijdonk en Raspe, 1990) - de eerste kaart dateert uit 1984 (Raspe en Vos, 1985), de tweede uit 1988 (Van Hooijdonk, 1989).³⁾ In de derde kaart wordt uiteraard ingegaan op verschuivingen in doelgroepen en thema's; over de implicaties van de sociale vernieuwing is dan nog weinig bekend.

Ontwikkelingen jaren negentig

De in het voorgaande decennium ingezette reconstructie van de verzorgingsstaat gaat in de jaren negentig door,⁴⁾ de economie trekt verder aan en de werkloosheid daalt. Het gaat steeds beter met Nederland, althans met een groot deel van de bevolking. De problemen met betrekking tot de integratie van allochtonen zijn echter niet afgenomen; het aantal probleemwijken daalt evenmin. De geweldscriminaliteit stijgt, evenals het aantal jongeren dat zich schuldig maakt aan lichte of ernstige vormen van criminaliteit.

In 1994 wordt het grotestedenbeleid (gsb) prioriteit voor het eerste kabinet Kok. Ook dit beleid is gericht op achterstandsbestrijding; de belangrijkste thema's hierbij zijn werk, onderwijs, veiligheid, zorg en leefbaarheid. Groot belang wordt gehecht aan een integrale en lokale aanpak van problemen en aan samenwerking tussen onder

andere gemeente, welzijnsinstellingen, scholen en politie. In 1995 sluit de Rijksoverheid convenanten met 21 gemeenten, waaronder de vier grote steden. In 1997 komen er nog vier gemeenten bij, zodat het totale aantal gsb-gemeenten in 1999 25 is. Verwacht mag worden dat het gsb ook implicaties zal hebben voor het opbouwwerk in de 25 gsb-gemeenten.

Naast sociale vernieuwing en grotestedenbeleid zijn er andere ontwikkelingen die van invloed zullen zijn op positie en taken van het opbouwwerk, namelijk de al dan niet onder druk van gemeenten ingezette processen van herstructurering, schaalvergroting en fusie van welzijnsorganisaties. Dergelijke processen zijn al in de tweede helft van de jaren tachtig begonnen en gaan in de jaren negentig door. Hiermee gepaard gaat herstelling van taken en functies binnen het welzijnswerk met onder andere als gevolg dat de expliciete vermelding van de functie opbouwwerker in 1996 uit de CAO Welzijnswerk wordt geschrapt.

Wat de gevolgen zijn geweest van genoemde ontwikkelingen voor de positie, taken, doelgroepen en doelstellingen van het opbouwwerk, is sinds het NIMO de jaarlijkse trendonderzoeken beëindigde, niet meer grootschalig onderzocht.⁵⁾

Opbouwwerk 1999

In in maart j.l., ben ik, als afsluiting van mijn onderzoek naar vijftig jaar opbouwwerk,⁶⁾ begonnen met een onderzoek dat tot doel heeft het opbouwwerk anno 1999 in beeld te brengen. Tevens wilde ik de lacune die in het trendonderzoek is ontstaan na het stoppen van de NIMO-studies, opvullen door na te gaan wat er de laatste vijf jaar is veranderd in de positie, doelstellingen, taken en doelgroepen van het opbouwwerk.

Gekozen werd voor een tweefasen- of getrapte benadering. In de eerste fase werd er een vragenlijst gestuurd naar instellingen die als opbouwwerkinstelling kunnen worden aangemerkt en naar welzijnsinstellingen die, mogelijk onder een andere noemer, opbouwwerktaken verrichten.⁷⁾ De eerste vraag was of zij opbouwwerkers en/of medewerkers met opbouwwerktaken in dienst hebben. Aan de instellingen die deze vraag bevestigend beantwoordden, werd gevraagd of zij de vragenlijst verder wilden invullen en tevens of zij bereid waren mee te werken aan het vervolg, een schriftelijk onderzoek onder uitvoerend opbouwwerkers en onder medewerkers die naast andere taken, ook opbouwwerk in hun pakket hebben. De medewerking zou bestaan uit het verspreiden van vragenlijsten onder uitvoerenden – de tweede fase.

Tabel 1a: Verdeling respons en non-respons, niet-gsb instellingen

	VER-STUURD	OW	GEEN OW	NON RESPONS	PERCENTAGE NONRESPONS
Noord Nederland	76	29	16	31	40.8
Randstad	85	28	18	39	45.9
Zuid Nederland	72	29	23	20	27.8
Rest Nederland	110	49	31	30	27.3
Totaal	343	135	88	120*	35.0

Tabel 1b: Verdeling respons en non-respons, gsb-instellingen

	VER-STUURD	OW	GEEN OW	NON RESPONS	PERCENTAGE NONRESPONS	GSB-GEM
Noord Nederland	11	3	3	5	45.5	2
Randstad	91	32	19	40	44.0	7
Zuid Nederland	36	14	7	15	41.7	8
Rest Nederland	42	15	7	20	47.6	8
Totaal	180	64	36	80*	44.4	25

Inmiddels nadert het einde van het jaar. Het onderzoek heeft aanmerkelijk langer geduurd dan ik had gepland, zodat de analyse van de gegevens nog in volle gang is. Desondanks wil ik doen wat ik de meewerkende instellingen en opbouwwerkers heb beloofd: dit jaar erover schrijven in MO/Samenlevingsopbouw.

Hieronder volgt eerst een korte uitleg van de methode van aanpak, waarna wordt ingegaan op vijf thema's: kenmerken van de beroepsgroep; doelgroepen, taken, thema's en samenwerking; opbouwwerk en overheid; sociale vernieuwing en grotestedenbeleid, en de toekomst. Daar waar dit mogelijk is zullen de resultaten worden vergeleken met die uit de eerdergenoemde trendonderzoeken. Vervolgens ga ik in op enkele opmerkelijke verschillen tussen opbouwwerkers die in gsb-gemeenten werken enerzijds en degenen die in gemeenten werkzaam zijn die buiten het gsb vallen anderzijds. Het stuk eindigt met een nabeschuiving.

Methode van aanpak

Om na te gaan waar opbouwwerk in Nederland is te vinden, is gebruik gemaakt van de volgende zoekmethode: de adressen van sociaal-cultureel werkinstellingen uit de Gids voor Maatschappelijk Welzijn (september 1994) werden gecontroleerd op naam en adres.⁸⁾ De aldus geactualiseerde adressenlijst werd aangevuld met instellingen die zijn geabonneerd op MO/Samenlevingsopbouw en instellingen die werkers hadden afgevaardigd naar de Vakconferentie Opbouwwerk '98. Daarnaast is via de CD-foongids gezocht naar instellingen in alle gemeenten met minimaal 25.000 inwoners (in totaal 163), die nog ontbraken.⁹⁾ Dit leverde 523 bruikbare adressen op van opbouwwerk- en welzijnsinstellingen. Aan de directies van deze instellingen is in de periode april tot juli een vragenlijst gestuurd

met het verzoek mee te werken aan het eerste deel van het onderzoek.¹⁰⁾ De respons was hoog: 329 formulieren (63%) en de spreiding over de verschillende delen van Nederland redelijk tot goed (zie tabel 1a en 1b).¹¹⁾

Tabel 1a: Verdeling respons en non-respons, niet-gsb instellingen

Tabel 1b: Verdeling respons en non-respons, gsb-instellingen

Noord-Nederland: Groningen, Friesland en Drenthe
 Randstad: Noord- en Zuid-Holland
 Zuid-Nederland: Noord-Brabant en Limburg
 Rest: Overijssel, Gelderland, Utrecht, Zeeland en Flevoland

* Omdat 6 instellingen die geen opbouwwerk hebben, geen afzender vermeldden, is de non-respons 6 lager dan 120+80

Van de 329 instellingen die reageerden, hadden er 199 opbouwwerk (61%); 182 instellingen waren bereid mee te werken aan het vervolgonderzoek. Hieronder waren twee locaties van grotere instellingen, zodat er 180 instellingen werden betrokken bij het vervolgonderzoek onder uitvoerende werkers. Later meldde een instelling die niet had gereageerd tijdens de eerste enquête zich aan, zodat het totaal aantal instellingen 181 werd. De 181 instellingen waren verdeeld over 143 plaatsen of kernen,¹²⁾ inclusief 24 van de 25 gsb-gemeenten.

Volgens de opgave van deze instellingen hebben zij tezamen ca. 650 opbouwwerkers in dienst, plus ca. 700 werkers die zowel opbouwwerk als andere taken in hun pakket hebben. Dit laatste cijfer blijkt echter niet betrouwbaar te zijn; een aantal instellingen liet later weten het gehele personeelsbestand te hebben opgegeven.

Ten behoeve van het onderzoek onder uitvoerende zijn in de periode juni tot oktober ruim 1300 vragenlijsten¹³ naar de 181 meewerkende instellingen gestuurd; dit aantal werd vastgesteld aan de hand van de door de instellingen opgegeven aantallen opbouwwerkers en medewerkers die zowel opbouwwerk- als andere taken hebben. Hoeveel vragenlijsten er daadwerkelijk zijn verspreid, kan door de getrapte onderzoekswijze niet worden vastgesteld.¹⁴

Verdeling instellingen over Nederland
Het aantal geretourneerde vragenlijsten was op het moment van schrijven 362. Van de respondenten werken er 167 in gsb-gemeenten (47%), 189 respondenten zijn werkzaam in niet-gsb-gemeenten (53%); 6 respondenten gaven geen antwoord op de vraag bij welke instelling zij werken. De respondenten zijn afkomstig uit 138 instellingen, verdeeld over 115 plaatsen: 91 instellingen in 91 plaatsen plus 47 instellingen in 24 gsb-gemeenten (zie tabel 2).

	INSTELLINGEN NIET-GSB	GSB INSTELLINGEN	GSB-GEM
Noord Nederland	19 (42)	2 (5)	2
Randstad	18 (41)	23 (80)	6
Zuid Nederland	20 (35)	10 (47)	6
Rest Nederland	34 (71)	12 (35)	8
Totaal	91 (189)*	47 (167)*	24

* 189 + 167 + 6 opbouwwerkers die de naam van hun instelling niet hebben vermeld.

Tabel 2: verdeling respondenten (aantallen tussen haakjes) over instellingen, uitgesplitst naar niet en wel gsb* 189 + 167 + 6 opbouwwerkers die de naam van hun instelling niet hebben vermeld.

Kenmerken beroepsgroep

Tweevijfde van de respondenten is vrouw (40%), drievijfde is man (60%). De helft van de vrouwen werkt in gsb-gemeenten. Van de mannen werkt 44% in gsb-gemeenten. Het opleidingsniveau is hoog; ruim de helft (52%) heeft een HBO-opleiding gevolgd; eenderde HBO + VO (33%), ruim tien procent (12%) van de werkers heeft een universitaire achtergrond. Ruim de helft (57%) heeft tijdens of na de opleiding een specialisatie of cursus opbouwwerk gevolgd (Figuur 1).

Figuur 1: Opleidingsniveau >>

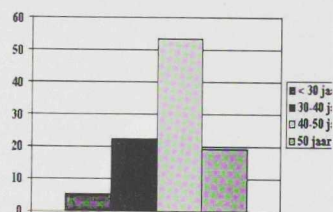
Tweevijfde van de respondenten (39%) heeft uitsluitend opbouwwerk taken; drievijfde (61%) heeft naast opbouwwerk ook andere taken. De meest voorkomende combinaties zijn opbouwwerk en leidinggevende taken (25%) en opbouwwerk en sociaal-cultureel werk (15%).

Ruim de helft van de opbouwwerkers (54%) is veertiger; 22% is dertig tot veertig jaar. Het percentage twintigers is 5. Eén op de vijf opbouwwerkers is vijftig jaar of ouder (19%).

Bijna de helft (48%) is tien jaar of langer werkzaam als opbouwwerker; een kwart (25%) korter dan vijf jaar (figuur 2 en 3). Het percentage werkers dat zichzelf tot een etnische minderheidsgroepering rekent is laag: 6%.

Figuur 2: Leeftijd

Figuur 2: Leeftijd

Binnen de onderzoeksgroep zijn twee categorieën werkers te onderscheiden: respondenten die uitsluitend opbouwwerk taken verrichten en respondenten die een combinatie hebben van opbouwwerk en andere taken. In hoeverre er verschillen en overeenkomsten bestaan tussen beide categorieën, moet nog worden onderzocht. Ook moet nog worden nagegaan in hoeverre er verschillen bestaan tussen opbouwwerkers in gsb-gemeenten en hun collega's in de rest van het land. Anders gezegd kan over de mate van homo- dan wel heterogeniteit van de onderzoeksgroep op dit moment nog weinig worden gezegd.

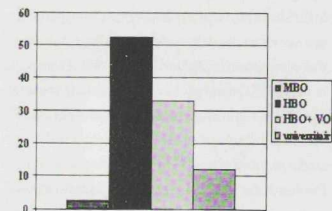
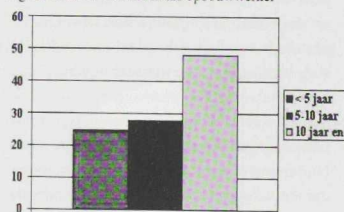
Het feit dat één op de vijf opbouwwerkers tenminste vijftig jaar is en meer dan de helft tussen de veertig en vijftig jaar, duidt - evenals het hoge percentage dat langer dan tien jaar als opbouwwerker werkt - in ieder geval op vergrijzing. Ook lijkt de instroom in het beroep laag, gezien het geringe percentage werkers onder de dertig jaar. Dit zal ongetwijfeld (mede) gevolg zijn van het in 1996 verdwijnen van de expliciete functievermelding opbouwwerk. De opvallende afwezigheid van allochtone werkers onder de respondenten kan erop duiden dat zij zijn ondervertegenwoordigd in de onderzoeksgroep.¹⁵

Vergelijking met Trends '85, '88 en '90

Vergeleken met de opbouwwerkkarten uit 1984, 1988 en 1990 is het percentage vrouwen in het opbouwwerk gestaag toegenomen; in 1984 waren drie op de tien (30%) werkers vrouw, in 1988 één op de drie (33%) nu twee op de vijf (40%). Ook heeft in 1999 zo'n tien procent meer een VO- of WO-opleiding gevolgd (Raspe en Vos, o.c.: 12; Van Hooijdonk, o.c.: 6-7).

Figuur 3: Jaren werkzaam als opbouwwerker

Figuur 3: Jaren werkzaam als opbouwwerker

Figuur 2: Leeftijd

Doelgroepen, taken, thema's en samenwerking
Tweederde (65%) van de respondenten is werkzaam in buurten en wijken die bekend staan als kansarm (d.w.z. laag opleidings- en inkomensniveau); nader uitgesplitst geldt dit voor viervijfde van de opbouwwerkers afkomstig uit gsb-gemeenten (80%) en voor de helft van de werkers uit niet-gsb plaatsen (51%).

Het ondersteunen van bewonersorganisaties behoort sinds jaar en dag tot de belangrijkste taken van het opbouwwerk, zo ook in 1999. Van de 345 werkers die de vraag hebben beantwoord, verlenen er 273 regelmatig ondersteuning aan minimaal één bewonersorganisatie in hun werkgebied; daarnaast zijn er 204 werkers die aangeven (ook) incidenteel bewonersorganisaties te ondersteunen.

Een kwart van de respondenten werkt regelmatig voor of met allochtone groeperingen

in het eigen werkgebied. Dit melden 80 van de 200 werkers die de vraag naar ondersteuning van organisaties van allochtone groeperingen hebben beantwoord. Daarnaast zijn er 92 werkers die aangeven incidenteel dergelijke organisaties in hun werkgebied te ondersteunen (25%)

Opvallend is het hoge percentage respondenten dat jongeren als specifieke aandachtsgroep noemt (46); de categorie jongeren krijgt meer aandacht dan ouderen (26%) en zelfs meer dan huurders (43%). 18% besteedt geen aandacht aan specifieke groepen (figuur 4).

Figuur 4: Specifieke aandachtsgroepen
Van de drie belangrijkste onderwerpen/thema's waarmee opbouwwerkers zich in 1999 bezighouden¹⁶⁾ hebben er twee betrekking op 'leefbaarheid': sociale veiligheid als eerste (73%) en sociale contacten als tweede (69%). Als derde volgt 'verkeersveiligheid, parkeerproblemen, veilig spelen' (56%). Onder aan de lijst staat 'buurteconomische activiteiten'(7%), gevolgd door een groene buurt (onderdeel van 'leefbaarheid' (18%)) en 'evenementen' (24%) (figuur 5).

Figuur 5: Belangrijkste thema's

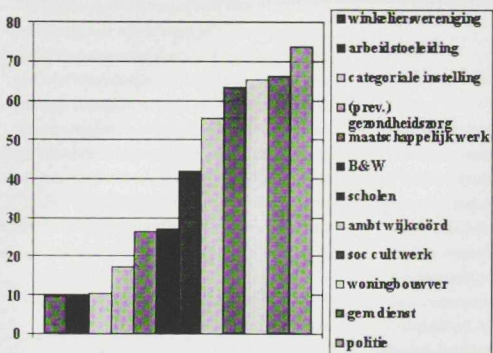
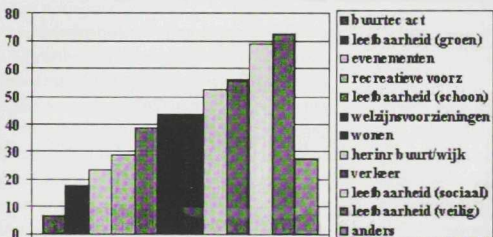
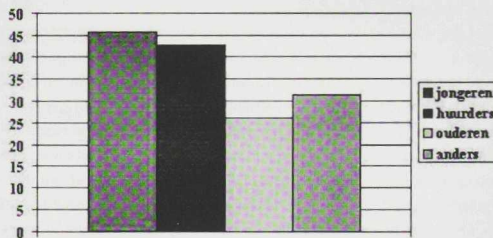
Het meest samengewerkt wordt er met - wie had dat 25 jaar geleden kunnen denken - de politie (74%). Op nummer twee staat gemeentelijke dienst (66%), direct gevolgd door de woningbouwvereniging (65%). Onder aan de lijst: winkeliersvereniging (10%), arbeidstoeleiding en -bemiddeling (10%) en categoriale instelling (10%) (figuur 6).

Figuur 6: Belangrijkste samenwerkingspartners

Figuur 5 laat zien dat de thema's 'wonen (kwaliteit en onderhoud woning, woonlasten)' en 'herinrichting buurt/wijk' op de vierde en vijfde plaats staan - minder hoog dan op grond van eerdere trendonderzoeken verwacht had mogen worden. De prioriteiten liggen anno 1999 duidelijk bij thema's die ook maatschappelijk en politiek sterk in de belangstelling staan en betrekking hebben op leefbaarheid; met name sociale veiligheid en sociale contacten scores in vergelijking met andere thema's hoog. De relatief grote aandacht die wordt besteed aan jongeren kan samenhangen met de grote aandacht voor jongeren als probleemcategorie m.b.t. veiligheid/criminaliteit van zowel de landelijke als de lokale overheid (SCP, 1998; Gilsing, 1999;

Boutellier, 1999: 253). Recent onderzoek naar lokaal jeugdbeleid leert dat "het belang van de participatie van jeugdigen zeer breed [wordt] erkend. Indien het jeugd-beleid (deels) aan bod komt in het wijkgerichte werken, dan wordt er in een grote meerderheid van de gemeenten regelmatig op gelet dat ook jeugdigen bij overleg op wijkniveau betrokken zijn (Gilsing, o.c.: 100)."

Opmerkelijk is ook dat ouderen, ondanks de vergrijzing, als aparte categorie relatief weinig aandacht krijgen. Bekend is dat ouderen zich vaker onveilig voelen op straat, dat velen van hen moeite hebben met ogenschijnlijk triviale zaken als (muur)pinnen en -chippes en dat eveneens velen - althans in

gemeenten met parkeerrestrictiebeleid - minder bezoek krijgen vanwege parkeerkosten. Een en ander kan leiden tot sociaal isolement. Ook worden rollators en scootermobielen een steeds vaker voorkomend onder-

deel van het straatbeeld. Men kan zich afvragen of de inrichting van de openbare ruimte (m.n. straten en stoepen) hierop is afgestemd.

De vraag rijst of de grote zorg om jongeren tot gevolg heeft dat ouderen ietwat naar de achtergrond verdwijnen, of dat ouderen dermate geïntegreerd zijn in buurt- en wijkorganisaties dat zij niet als aparte aandachtscategorie hoeven te worden beschouwd.

Eveneens opvallend is dat de politie als belangrijkste samenwerkingspartner wordt aangemerkt en de gemeente als op één na belangrijkste. Uiteraard zal dit te maken hebben met sociale veiligheid als belangrijkste thema. Een dilemma dat uit deze samenwerking voort kan vloeien, is echter dat

opbouwwerkers, zoal niet door henzelf dan toch door hun doelgroepen, beschouwd gaan worden als verlengstuk van of sterk verbonden met politie en/of lokale overheid.

Vergelijking met Trends '85, '88 en '90

Er is duidelijk sprake van forse verschuivingen in zwaartepunten ten opzichte van de jaren tachtig. In 1984 was 'werk', d.w.z. "opvang, werkprojecten, bemiddeling, werkgelegenheid en buurteconomie" een belangrijk thema binnen het opbouwwerk, evenals het "tot stand komen, verbeteren of behouden van recreatieve voorzieningen (wijkgebouw, verenigingen, accommodaties)". Jeugd en jongeren kregen ook toen veel aandacht, zowel als aparte categorie als onder de noemer jongerenwerk bij het onderdeel welzijnsvoorzieningen (Raspe en Vos, o.c.:15-16). In 1988 was de aandacht voor "werk" gedaald, hoewel het een belangrijk probleemveld bleef. "Speelvoorzieningen"

stond toen boven aan de lijst met werkerreinen, direct gevolgd door "verkeer" en "volwasseneneducatie" (Van Hooijdonk, o.c.: 14-15).

In 1990 was de specifieke aandacht voor "werkloosheid, werkgelegenheid" verder gedaald, maar hoger dan in 1999 (Van Hooijdonk en Raspe, o.c.:21), hetgeen uiteraard te maken zal hebben met de daling van de werkloosheid. Jongeren werden als aparte aandachtscategorie in 1990 wel genoemd, maar aanmerkelijk minder dan nu; 34 van de 313 ondervraagde instellingen maakten destijds melding van projecten t.b.v. jongeren (Ibid.: 18). Sociale veiligheid als specifiek project werd toen evenmin vaak genoemd (Ibid.: 25). De conclusie ligt voor de hand: beleidsprioriteiten van de lokale en landelijke overheid - zoals destijds werkloosheid en nu sociale veiligheid en jongerenproblematiek - worden door welzijnsinstellingen duidelijk vertaald in specifieke aandachtsterreinen of speerpunten.

Opbouwwerk en overheid

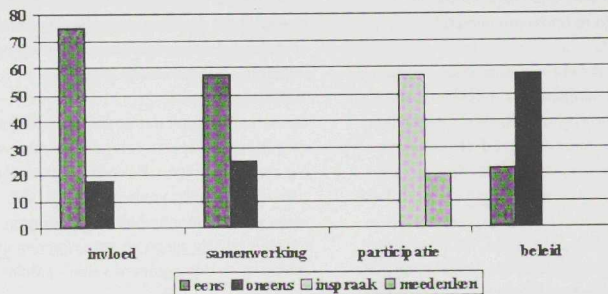
De vrees dat decentralisatie van het welzijnsbeleid leidt tot een grotere invloed van de overheid op het beleid van welzijnsinstellingen, speelt al vanaf medio jaren vijftig, toen het thema decentralisatie opdoek in het overleg tussen landelijke overheid en landelijke welzijnsorganisaties. De bezorgdheid voor grotere invloed van de gemeente blijkt terecht. Niet alleen is de gemeente een van de belangrijkste samenwerkingspartners geworden, maar ook is driekwart van de werkers (75%) het thans (zeer) eens met de stelling dat de gemeente de afgelopen vijf jaar een grotere invloed heeft gekregen op het beleid van de instelling waar de werkers aan verbonden zijn. Dat dit niet negatief hoeft te zijn, leert het antwoord op de stelling dat de samenwerking tussen gemeente en instelling de laatste vijf jaar beter is geworden: bijna drievijfde van de respondenten (58%) is het daar (zeer) mee eens.

Was men eind jaren zestig en in de jaren zeventig slecht te spreken over het democratisch gehalte van de overheid,¹⁷⁾ eind jaren negentig zijn werkers daar positiever over. Op de vraag hoe de gemeente participatie opvat - waarbij in de vraagstelling gebruik werd gemaakt van de participatieladder van Nelissen (1980: 136-137) - zegt 57% van de respondenten 'meepraten' (= gelegenheid organiseren voor gesprek en discussie over voornemens/plannen ofwel: inspraak) en 20% 'meedenken' (= de burger aanspreken zijn mening schriftelijk of mondeling kenbaar te maken).¹⁸⁾

Desondanks geeft men een onvoldoende aan de gemeente als het om sociaal beleid gaat; bijna drievijfde (58%) is het (zeer) oneens met de stelling 'ik ben tevreden

over het gemeentelijk sociale beleid' (figuur 7).

Figuur 7: Opbouwwerk en overheid

Uit deze gegevens komt een gemengd beeld naar voren; enerzijds nemen gemeenten participatie van burgers serieus en is de samenwerking tussen instelling en gemeente volgens de meerderheid van de respondenten verbeterd, anderzijds bestaat er relatief grote ontevredenheid over het gemeentelijke sociale beleid. Waar deze onvrede uit voortkomt, moet nog nader worden onderzocht.

Sociale vernieuwing en grotestedenbeleid

De met veel trompetgeschal ingezette sociale vernieuwing heeft volgens een kwart van de respondenten (26%) wel, maar volgens ruim de helft (54%) niet bijgedragen aan de versterking van de positie van het opbouwwerk in het eigen werkgebied. Een nagenoeg gelijk percentage is van mening dat de sociale vernieuwing evenmin heeft bijgedragen aan de waardering voor het opbouwwerk.

Eenderde van de respondenten uit gsb-gemeenten (33%) meent dat het grotestedenbeleid heeft bijgedragen aan versterking van de positie van het opbouwwerk in het eigen werkgebied. Daarentegen is tweevijfde van de werkers in gsb-gemeenten van mening dat het grotestedenbeleid niet heeft bijgedragen aan zowel versterking van de positie van als de waardering voor het opbouwwerk in het eigen werkgebied (resp. 43% en 42%) (figuur 8).

Figuur 8: SV en GSB bijgedragen aan versterking positie opbouwwerk

SV p en GSB p = positie opbouwwerk
SV w en GSB w = waardering opbouwwerk

Dat de sociale vernieuwing in de perceptie van meer dan de helft van de respondenten niet heeft bijgedragen tot versterking van

de positie van en de waardering voor opbouwwerk, is minder opmerkelijk dan op het eerste gezicht wellicht lijkt. De verwachtingen van de sociale vernieuwing waren

destijds hoog, zo niet overspannen, niet het minst doordat sociale problemen na een aantal jaren 'no-nonsensebeleid' weer hoog op de politieke agenda werden geplaatst. Tegelijkertijd echter waren reorganisaties en herschikking van functies binnen het welzijnswerk volop gaande, hetgeen - zoals hieronder zal blijken - de herkenbaarheid van het opbouwwerk als aparte werksort niet heeft vergroot.

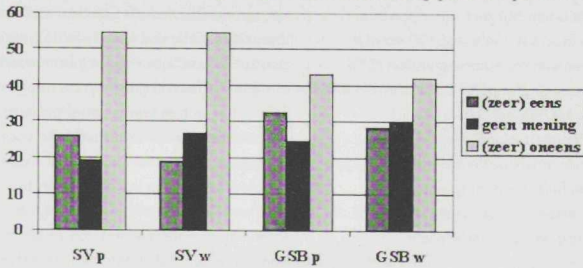
De toekomst

Sinds de jaren tachtig is er veel veranderd in het welzijnswerk. De Herstructurering Landelijke Organisaties (HLO) leidde tot een operatie die succesvol was maar waarbij de belangrijkste patiënt, de Nationale Raad voor Maatschappelijk Welzijn (NRMW), overleed; daarmee raakte het welzijnswerk op landelijk niveau zijn belangrijkste belangenbehartiger kwijt.¹⁹⁾ De gemeenten kregen als gevolg van de decentralisatie van het welzijnsbeleid meer invloed op het instellingsbeleid, terwijl zoals gezegd processen van herstructurering en schaalvergroting van welzijnsorganisaties plaatsvonden, evenals herschikking van taken en functies binnen het welzijnswerk.

De vraag is wat een en ander gaat betekenen voor de positie van het opbouwwerk. Vervagen op den duur de grenzen tussen opbouwwerk en andere agogische werksorten?

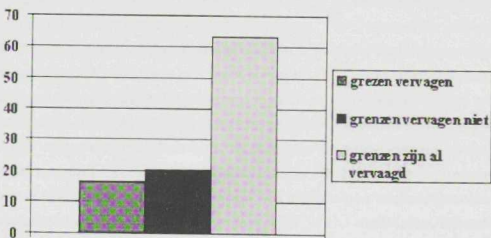
De grenzen zijn al vervaagd, zegt ruim drievijfde (63%). De grenzen zullen vervagen volgens 16% van de respondenten. Slechts één op de vijf (20%) is van mening dat de grenzen tussen opbouwwerk en andere agogische werksorten niet zullen vervagen (figuur 9).

Figuur 8: SV en GSB bijgedragen aan versterking positie opbouwwerk

SV p en GSB p = positie opbouwwerk
SV w en GSB w = waardering opbouwwerk

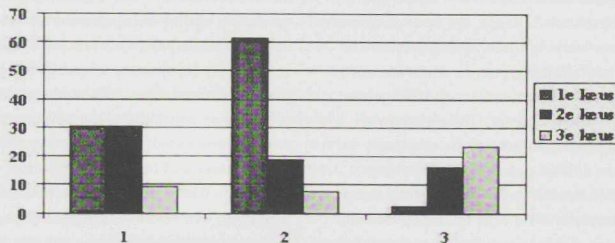
Figuur 9: Mening over grensvervaging opbouwwerk en andere agogische werksoorten

Figuur 9: Mening over grensvervaging opbouwwerk en andere agogische werksoorten

Gezien deze uitkomst zal het geen verbazing wekken dat 62% van de respondenten van mening is dat op termijn de beste organisatorische inbedding voor opbouwwerk en -werkers 'onderdeel van een bredere welzijnsinstelling' is; 19% noemt dit als tweede keus. Voor 31% geniet een zelfstandige opbouwwerkinginstelling toch de voorkeur, een nagenoeg even groot percentage geeft dit als tweede keuze op. De animo voor een andere inbedding is minimaal,²⁰ enige aanhang heeft 'zelfstandig adviesbureau' maar zoals uit figuur 10 blijkt, is dit voor weinigen de eerste keus.

Figuur 10: Organisatorische inbedding opbouwwerk

1 = zelfstandige instelling voor opbouwwerk
2 = onderdeel bredere welzijnsinstelling
3 = zelfstandig adviesbureau

1 = zelfstandige instelling voor opbouwwerk

2 = onderdeel bredere welzijnsinstelling
3 = zelfstandig adviesbureau

Enkele verschillen tussen de gsb- en de andere opbouwwerkers.

Tot slot van dit beeld zal worden ingegaan op enkele saillante verschillen tussen wel en niet gsb-werkers. Zoals gezegd werkt vierde (80%) van de opbouwwerkers in gsb-gemeenten in buurten en wijken die als kansarm bekend staan,

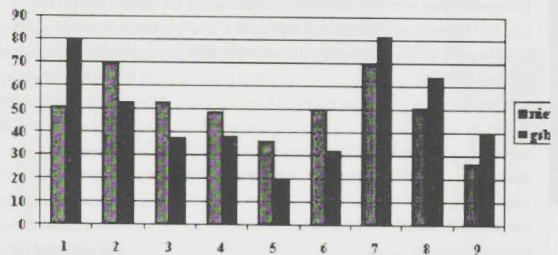
tegen de helft (51%) van de andere opbouwwerkers.

In niet-gsb-gemeenten wordt opbouwwerk meer gekoppeld aan andere taken dan in gsb-gemeenten. Van de niet-gsb-werkers verricht 69% opbouwwerk in combinatie met andere taken; in gsb-gemeenten is dit percentage 53. Dit duidt op meer taakdifferentiatie in gsb-gemeenten, d.w.z. op meer aparte functies en voorzieningen voor specifieke doelgroepen en problemen.

Als gekeken wordt naar verschillen in nadruk die ligt op doelgroepen, thema's en samenwerkingspartners tussen wel en niet gsb-opbouwwerkers, vallen verscheidene zaken op.

Frappant is dat jongeren als aparte aandachtscategorie hoger scoort in niet-gsb-gemeenten (53% vs 37% in gsb-gemeenten). Hetzelfde geldt voor de thema's welzijns- (49 vs 38%) en recreatieve voorzieningen (36% vs 20%) en voor de samenwerking met scholen (50% vs 32%). Dat er verband tussen genoemde vier items bestaat is evident; aandacht voor jongeren zal gepaard gaan met samenwerking met scholen en met aandacht voor recreatieve en welzijnsvoorzieningen (figuur 11).

Figuur 11: Verschillen tussen niet en wel-gsb

Figuur 11 Verschillen tussen niet en wel-gsb
1 = werkzaam in kansarme buurt/wijk

- 1 = werkzaam in kansarme buurt/wijk
- 2 = naast opbouwwerk ook andere taken
- 3 = specifieke aandacht voor jongeren
- 4 = welzijnsvoorzieningen
- 5 = recreatieve voorzieningen
- 6 = samenwerking scholen
- 7 = invloed gemeente op instellingsbeleid toegenomen
- 8 = participatie burgers: meepraten
- 9 = participatie burgers: meedenken/weten

Het grote verschil in specifieke aandacht voor jongeren en daarmee samenhangende zaken is verbazingwekkend. Wat niet verbaast is dat de helft van de niet-gsb-opbouwwerkers specifiek aandacht aan jon-

geren besteedt; Gilsing constateert dat de jongerenproblematiek in de grote steden "weliswaar intenser en urgenter" is, maar dat de problematiek "in matig tot niet-stedelijke gemeenten niet veronachtzaam mag worden (Gilsing o.c.: 35).

Wat wel verbaast is dat de respondenten uit de gsb-gemeenten in vergelijking met hun collega's relatief weinig specifieke aandacht aan jongeren besteden. Ten eerste werken gsb-opbouwwerkers zoals gezegd veel vaker in achterstandswijken dan hun collega's in de rest van het land. Zij zullen derhalve vaker in aanraking komen met (potentiële) probleemjongeren, d.w.z. jongeren die veelal afkomstig zijn uit gezinnen met sociaal-economische achterstand en uit eenoudergezinnen met een laag inkomen. Ten tweede zijn 'onderwijs', 'veiligheid' en 'werkloosheid' speerpunten van het gsb - redten te meer om specifieke aandacht voor jongeren te verwachten. Ten derde vormen allochtone jongeren, zowel de leerplichtige jongeren die met een taalachterstand aan het onderwijs beginnen als de voortijdige schoolverlaters, een bijzondere risicogroep (SCP, 1998: 119-120). Allochtone jongeren zijn vooral te vinden in de vier grote steden. Te verwachten valt dan ook dat binnen de gsb-groep opbouwwerkers uit de vier grote steden wat aandacht voor jongeren betreft zullen afwijken van hun collega's in andere gsb-gemeenten. Dit moet nog worden onderzocht. Wat de uitkomst hiervan ook zal zijn, de geringere aandacht voor jongeren in gsb-gemeenten blijft opmerkelijk. Gesteld dat er geen of geringe verschillen bestaan tussen de G4- en de G20-opbouwwerkers (één gsb-gemeente ontbreekt in de onderzoeksgroep) kan men zich afvragen waarom uitgerekend in de vier grote steden jongeren géén aparte aandachtscategorie vormen. Gesteld dat G4-werkers wel hoger scoren op jongeren dan hun collega's in andere gsb-gemeenten, dan is het percentage werkers met specifieke aandacht voor jongeren in twintig gsb-gemeenten nog lager dan hierboven gesteld, hetgeen even opmerkelijk zou zijn.²¹⁾ Een mogelijke verklaring is dat in niet-gsb-gemeenten minder specifieke jongerenvoorzieningen en jongerenwerkers zijn dan in gsb-gemeenten, als gevolg waarvan in niet-gsb-gemeenten jongerenwerk vaker wordt gecombineerd met andere agogische taken zoals opbouwwerk (minder taakdifferentiatie).

Wat eveneens opvalt is dat de invloed van de gemeente op het instellingsbeleid meer is toegenomen in gsb-gemeenten (82% vs 69%) dan in andere plaatsen, hetgeen gezien de nadruk op een integrale aanpak in

het grotestedenbeleid niet verwonderlijk is, en participatie van burgers meer opvat in termen van inspraak (64% vs 51%) en minder in termen van meedenken/weten (27% vs 39%) (figuur 8). Kennelijk is het betrekken van burgers bij gemeentelijke beleidsvorming meer geïnstitutionaliseerd in gsb-gemeenten. Een wijkgerichte benadering zal hier ongetwijfeld toe bijdragen. Of deze en andere verschillen significant zijn, moet nog worden onderzocht.

Nabeschuiving

Het is verleidelijk maar niet verstandig op grond van bovenstaande gegevens al te veel conclusies te trekken. Slechts een deel van de 61 vragen aan opbouwwerkers is hieraan de orde gekomen; nog niet alle toelichtingen zijn verwerkt, mogelijke verbanden zijn nog niet op significantie getoetst. Ook kunnen er significante verschillen bestaan tussen bijv. gsb- en andere opbouwwerkers, of tussen gsb-opbouwwerkers en opbouwwerkers uit gemeenten met meer dan 100.000 inwoners²²⁾ tezamen enerzijds en opbouwwerkers die in kleinere plaatsen werken anderzijds. Significante verschillen kunnen ook bestaan tussen de respondenten die uitsluitend opbouwwerktaken verrichten en opbouwwerkers met neventaken, zoals bijv. leidinggevend in de onderzoeksgroep.

Duidelijk is in ieder geval wel dat het opbouwwerk vergrijst en de instroom gering is. Wellicht wreekt zich hier het feit dat opbouwwerk als afzonderlijk vermelde functie-categorie in de CAO niet meer voorkomt. De vraag dient zich dan ook aan wat er gebeurt met het opbouwwerk als de oudere opbouwwerkers, die nog in zo groten getale aanwezig zijn, uittreden. In dit verband opmerkelijk was de grote belangstelling voor de Vakconferentie Opbouwwerk '99: ruim 400 deelnemers. Wel of geen expliciete functievermelding, het opbouwwerk bleek daar in ieder geval springlevend. De intensieve samenwerking tussen opbouwwerk en politie is in zoverre verheugend dat opbouwwerk kennelijk als belangrijke schakel tussen buurt/wijk en de politie wordt beschouwd. Raspe, die twee projecten samenwerking tussen opbouwwerk en politie evalueerde, typeerde de samenwerking tussen opbouwwerkers en wijkagenten "als 'bijzondere chemie'. Twee elementen worden samengebracht en de mix heeft meerwaarde; het gezamenlijk optrekken maakt het beeld van de werkelijkheid domweg completer". Hij wijst hierbij op de weliswaar van elkaar verschillende, maar elkaar wel aanvullende inbreng (Raspe, 1998: 109). De schaduwzijde van intensieve samenwerking is echter dat dit potentiële doelgroepen

kan afschrikken en/of bestaande van het opbouwwerk vervreemden. Ook kan intensieve samenwerking met de politie leiden tot rolconflicten voor opbouwwerkers. Omdat zij meestal goed op de hoogte zijn van wat er in hun werkgebied gebeurt, beschikken zij over informatie die voor de politie van belang kan zijn, maar waarvan het doorgeven hen in conflict kan brengen met hun eigen rol als opbouwwerker. Intensieve samenwerking zou er tevens toe kunnen leiden dat politiemensen zich inhoudelijk gaan mengen in opbouwwerktaakgebieden, met alle mogelijke nadelen van grensvervaging en rolverwarring 'tussen staat en straat' van dien. Ondanks gezamenlijke belangen, zoals een sociaal veilige buurt of verkeersveiligheid, verschilt de taak van de politie fundamenteel van die van opbouw- en andere welzijnswerkers. De primaire taak van de politie is ordehandhaving. Opbouwwerk is geen taak en behoort dat ook niet te zijn. Van de Leur stelde op de Vakconferentie Opbouwwerk '97 dat "van eminent belang is dat voor de burger te allen tijde helder blijft waar welke bevoegdheden gelegen zijn (geciteerd in Raspe, o.c.: 109)". Hieraan zou kunnen worden toegevoegd dat het van even eminent belang is dat samenwerking, of dat nu is met politie of met anderen zoals bijv. de ambtelijk wijkcoördinator, niet mag leiden tot rolonduidelijkheid en rolvervaging. Daar zijn werkers noch burgers mee gediend. Dat opbouwwerkers nauw samenwerken met politie en met de gemeentelijke overheid vestigt - evenals de grote invloed die gemeenten hebben op het instellingsbeleid - de aandacht op naijleffecten van de ontzuling. Tussen straat en staat was er tot in de jaren zestig van de twintigste eeuw het vooral levensbeschouwelijk georganiseerde particulier initiatief, dat grotendeels zelf voor welzijnsbevordering verantwoordelijk was. Of het nu ging om maatschappelijk werk, onmaatschappelijkheidsbestrijding, volksoontwikkeling, of club- en buurthuiswerk, inhoudelijk speelde de overheid geen rol van betekenis.²³⁾ De invloed van zuilorganisaties op het welzijnsbeleid en -werk kalfde sindsdien af en is in de jaren negentig zo goed als verdwenen. Ietwat gechargeerd gesteld: protestantse, katholieke, socialistische en humanistische leiders op geestelijk en maatschappelijk terrein lijken te zijn vervangen door ambtelijk wijk- en andere coördinatoren, terwijl de levensbeschouwelijke grondslag van veel maatschappelijk-middenveldorganisaties heeft plaatsgemaakt voor, ja voor wat eigenlijk?

Noten

- 1 Met dank aan Driek Berkers, (Stichting Welzijnsbevordering Helmond), Wil van de Leur (LCO) en Jos Melloen (UL) voor het uitvoerig commentariëren van de conceptversies van de vragenlijst voor uitvoerende opbouwwerkers. Hun suggesties voor verbetering heb ik als zeer waardevol ervaren.
- 2 Zie voor een overzicht van de tien trendrapporten Van Hooijdonk, Raspe en Dozy, MO/Samenlevingsopbouw 1993 (12), nr. 118, pp. 47-51.
- 3 De drie kaarten staan bekend als resp. Trends '90, Trends '85 en Trends '88.
- 4 Zo wordt onder meer het stelsel van sociale zekerheid grondig herzien en budgettering in de zorgsector en in het onderwijs verder doorgevoerd.
- 5 Het NIMO zelf fuseerde overigens ook; in 1993 werden het NIMO en het Nederlands Instituut voor Maatschappelijk Werk Onderzoek (NIMAWO) tezamen Verwey-Jonker Instituut.
- 6 Het onderzoek naar vijftig jaar opbouwwerk is grotendeels gefinancierd door de Dr. Gradus Hendriks Stichting.
- 7 Opbouwwerk werd als volgt omschreven: "Opbouwwerkers (en uitvoerende welzijnswerkers die opbouwwerktaak verrichten) ondersteunen (d.w.z. organiseren en begeleiden) groepen burgers die gezamenlijke belangen hebben, deze gezamenlijk willen behartigen en daarvoor overleg moeten voeren dan wel onderhandelen met andere actoren (zoals bijv. (onderdelen van) de gemeentelijke overheid, politici, woningbouwverenigingen, instellingen en bedrijven)".
- 8 De juistheid van de adressen werd gecontroleerd m.b.v. de CD-foongids van februari 1999.
- 9 Trefwoorden: opbouwwerk, samenlevingsopbouw, welzijn, welzijnswerk, buurtwerk, buurthuiswerk, sociaal-cultureel en sociaal-cultureel werk; indien deze ingangen geen aanknopingspunten opleverden, werd er gezocht onder stichting.
- 10 De vragenlijst voor instellingsdirecties bestond uit 24 vragen, inclusief de vraag naar bereidheid tot medewerking aan het tweede onderzoek.
- 11 Hoewel de non-respons uit de gsb-gemeenten procentueel aanmerkelijk hoger is dan uit de andere plaatsen, zijn instellingen uit de gsb-gemeenten goed vertegenwoordigd in de steekproef. Het aantal gsb-instellingen dat reageerde was 100, afkomstig uit alle 25 gsb-gemeenten; 60 instellingen uit 24 gsb-gemeenten verklaarden zich bereid mee te werken aan het vervolgonderzoek.
- 12 Gemeenten en plaatsen/kernen vallen niet altijd samen. Zo behoren bijv. de plaatsen/kernen Beilen, Smilde en Westerbork tot de gemeente Middenveld in Drenthe. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van het opgegeven postadres, ongeacht of dit kern/plaats of gemeente is. Dit is iets fijnmaziger; zo heeft bijv., vanwege de gemeentelijke herindelingen, de provincie Drenthe aanmerkelijk minder gemeenten (12) dan plaatsen/kernen.
- 13 De lijst bestond uit 61 vragen; bij een aantal vragen werd om toelichting gevraagd. De thema's betroffen: algemene gegevens, doelgroepen en taken nu en vijf jaar geleden, samenwerking nu en vijf jaar geleden, opbouwwerk en overheid/politiek, kenmerken/profielering van het opbouwwerk en toekomst van het opbouwwerk.
- 14 Een aantal instellingen liet weten dat er minder vragenlijsten (tenminste 150) zijn verspreid dan er zijn toegestuurd. De respons van instellingen was meer dan 15 vragenlijsten naartoe zijn gestuurd is, een paar uitzonderingen daargelaten, laag, d.w.z. nog geen 10%. Dit doet vermoeden dat een aantal vragenlijsten ergens in de lijn is blijven steken.
- 15 De overgrote meerderheid van de ruim 400 deelnemers aan de in november gehouden Vakconferentie Opbouwwerk '99 bleek overigens eveneens tot de autochtone bevolkingsgroep te behoren.

- 16 Gevraagd werd de vijf belangrijkste aan te kruisen; hetzelfde geldt voor de vraag naar belangrijkste samenwerkingspartners.
- 17 In de NIMO-bulletins, het opbouwwerkschrift van 1967 tot 1976, werd met grote regelmaat geschreven over het gebrek aan democratisch functioneren van de overheid.
- 18 Genoemde participatieladder telt zes treden: de onderste is "beslissen door de overheid", gevolgd door "mee weten, meedenken, meepraten, meebeslissen, beslissen door burgers".
- 19 Een zeer lezenswaardig boek hierover is Dossier HLO: Herstructurering van het landelijk welzijnswerk 1974-1989 door Huetting (1998).
- 20 Andere keuzemogelijkheden waren: onderdeel gemeente, onderdeel sectorale voorziening (woningcorporatie, politie, schooladvies/begeleiding) en anders, n.l.
- 21 Overigens leert de opbouwwerkaart uit 1990 dat destijds vanuit wijkinstellingen in steden ook minder specifieke aandacht voor jongeren was: ca. 5% wijkinstelling vs ca. 12% andere instellingen (Van Hooijdonk en Raspe, o.c.: 31).
- 22 Opbouwwerkers uit vijf van de zeven steden met meer dan 100.000 die niet meedoen met het gsb zijn vertegenwoordigd in de onderzoeksgroep.
- 23 Financieel trouwens ook niet, met uitzondering van de materiële armenzorg en de naorlogse onmaatschappelijkheidsbestrijding.

Literatuur

- Boutellier, H. Veiligheid in de verzorgingsstaat: de sociale betekenis van het strafrecht. In: Trommel, W. en R. van der Veen (red.), De herverdeelde samenleving: de ontwikkeling en herziening van de Nederlandse verzorgingsstaat. Amsterdam, 1999, pp. 243-258.
- Gilsing, R., Lokaal jeugdbeleid: een inventariserend onderzoek. Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, 1999.
- Huetting, E., Dossier HLO: Herstructurering van het landelijk welzijnswerk 1974-1989. Zutphen, 1995.
- Van Hooijdonk, G., Trends '88: Ontwikkelingen in lokaal opbouwwerk. 's-Hertogenbosch, 1989.
- Van Hooijdonk, G. en A. Raspe, Trends '90: De kaart van het opbouwwerk in Nederland. 's-Hertogenbosch, 1990.
- Van Hooijdonk, G., A. Raspe en M.C. Dozy, Van grote en kleine verhalen. In: MO/Samenlevingsopbouw 1993 (12), nr. 118, pp. 47-51.
- Nelissen, N.J.M., Geinstitutionaliseerde beweging: de versterking van de participatie op het terrein van de ruimtelijke ordening. In: Thurlings, J.M.G., O. Schreuder, J.A.P. van Hoof, N.J.M. Nelissen, en J.A. Jansen, Institutie en beweging. Deventer, 1980, pp. 135-181.
- Raspe, A. en K. Vos, Trends '85: Opbouwwerk anno 1984 in beeld. 's-Hertogenbosch, 1985.
- Raspe, A. Sociale veiligheid door buurtnetwerken. In: Schakenraad, W., G. Hettinga, E. Plemper, A. Raspe en K. Vos (red.), Dynamiek in drievoud: onderzoek voor burgers, instellingen en overheden. Utrecht, 1998.
- Sociaal en Cultureel Planbureau, Sociale en Culturele Verkenningen 1998, Den Haag.
- Sociaal en Cultureel Planbureau, Sociaal en Cultureel Rapport 1998, Den Haag.
- Staatsalmanak voor het Koninkrijk der Nederlanden 1999, Den Haag, 1998.
- Trends '83: Een bliksonderzoek onder 50 instellingen voor uitvoerend opbouwwerk. 's-Hertogenbosch, 1982.